

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

Lietuvos Respublikos politinės partijos (pagal sąrašą)

**LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGOS
PASIŪLYMAI POLITINĖMS PARTIJOMS**

2024 LR SEIMO RINKIMAMS

2024 m. balandžio 27 d.

Vilnius

Lietuvos moksleivių sąjunga (toliau – LMS) – vienintelė Lietuvos mokinių interesams atstovaujanti bei mokinių savivaldas vienijanti organizacija – savo veiklą vykdanči 46 šalies savivaldybėse, siekia atkreipti kandidatų į Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus dėmesį į jaunimui ir jaunimo politikai aktualius klausimus bei teikia pasiūlymus, kokiais prioritetais remiantis jaunimo srityje, gali būti formuojama politika mokiniams aktualiais klausimais po artėjančių, 2024 m. spalio mėnesio 13 dieną vyksiančių, LR Seimo rinkimų.

LMS, atsižvelgdama į tai, kad artėja LR Seimo rinkimai, išskyrė pagrindines prioritėtines temas, kurios šiuo metu yra itin aktualios šalies mokiniams nacionaliniu mastu. Raginame tinkamai įsigilinti ir peržiūrėti šiuos pasiūlymus bei įtraukti juos į savo rinkimines programas siekiant, kad jaunimo politika būtų aktyviai įgyvendinama. Pažymime, jog jaunimo politika turi būti vykdoma vadovaujantis objektyvia ir patikima statistika, duomenimis, tiksliai identifikuojant jaunimo, šiuo atveju mokinių grupės, poreikius ir galimybes. Planuojamos su mokiniais susijusios reformos pirmiausia turi būti išbandomos, įsitikinant prielaidų pagrįstumu ir įgyvendinant bandomuosius projektus, remiantis gerosios tarptautinės praktikos pavyzdžiais. Užtikriname, kad atliksime nuolatinę įtrauktų ir įgyvendinamų pasiūlymų stebėseną, siekiant efektyvaus jų pritaikymo politikoje. Šiame dokumente LMS teikia pagrindinius pasiūlymus LR Seimo rinkimuose dalyvausančių politinių partijų programoms, numatant prioritėtines temas, kurios šiuo metu yra itin aktualios šalies mokiniams.

ATSKIRTIS ŠVIETIME

Kokybiškas švietimas mokykloje sudaro sąlygas siekti geresnio išsilavinimo, aukštesnės kvalifikacijos darbo ir vėliau prisidėti prie savo bendruomenės ir visos Lietuvos gerovės. Tačiau ne vieneri metai yra pastebimas ugdymo pasiekimų atotrūkis skirtingose Lietuvos vietovėse. Tai lemia skirtingas startines pozicijas ir lūkesčius dėl ateities pasirinkimų, kurie vėliau daro įtaką tolesnei socialinei, ekonominei ir kultūrinei atskirčiai tarp piliečių. „Lietuva 2050“ antrojoje dalyje „Ateičiai pasirengęs žmogus“ kaip viena iš gerovės vystymo sričių yra įvardijama prasmingam gyvenimui pasirengęs žmogus, o to įkvėpimo šaltinis yra akademinis švietimas ir neformalus ugdymas¹. Vis dėlto Europos Komisijos 2022 metų ataskaitoje įvardijama, kad 24,5% Lietuvos gyventojų yra skurdo ar socialinės atskirties rizikoje. Viena iš šios kompleksinės problemos priežasčių – nelygiavertė jaunimo iš kaimiškų vietovių ir miestų prieiga prie bendrąsias kompetencijas vystančių veiklų ir paslaugų.

- Kryptingai vystyti ir siekti prieinamo ikimokyklinio ugdymo;
- nuo 2024 metų įsigaliojant švietimo įstatymo pataisoms dėl įtraukiojo ugdymo toliau nuosekliai rūpintis ir skirti adekvatų finansavimą įtraukties švietime klausimams. Toliau įtraukti nevyriausybinės organizacijas, suinteresuotas šalis į sprendimų priėmimą įtraukties švietime klausimais;
- tęsti skaitmenizacijos švietime procesus;
- atsižvelgiant į Lietuvos situaciją bei geruosius užsienio valstybių pavyzdžius plėtoti ir judėti link visos dienos mokyklos koncepcijos plėtojimo ir įgyvendinimo Lietuvoje;
- socialiai pažeidžiamiems mokiniams sudaryti sąlygas ugdyti bendrąsias kompetencijas socialinės atskirties prevencijos tikslais, remiantis kitų ES valstybių vykdomų programų geraisiais pavyzdžiais;

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2023, gruodžio 14). Dėl 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo. Teisės aktų registras. Gauta iš <https://lr.v.lt/media/viesa/saugykla/2023/12/pkvNdKVl0fk.pdf>

- didinti ir užtikrinti tvarų valstybės finansavimą neformaliajam ugdymui.

SAUGUMAS / CIVILINĖ SAUGA

Teroristinės valstybės rusijos karo prieš Ukrainos tautą akivaizdoje visi pamatėme ne tik valstybės gynybos stiprinimo poreikį, bet ir individualių praktinių žinių turėjimo, individualaus pasirengimo reaguojant nelaimės atveju būtinybę. Mūsų valstybės piliečiai jau nuo pat mokyklos suolo turėtų būti rengiami kaip elgtis nenumatytose situacijose, visgi šiuo metu sisteminio rengimo civilinės saugos klausimais mokiniai turi gyvenimo įgūdžių programą, LMS ir patys mokiniai mato poreikį labiau supažindinti mokinius su civiline sauga.

- Pilietinį sąmoningumą pradėti ugdyti dar mokykloje per tam skirtas pamokas – tam galima pasitelkti LR Krašto apsaugos ministerijos parengtą Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos programą, ją periodiškai atnaujinant atsižvelgus į naujausias tendencijas, įtraukiant NVO į ugdymo procesą kaip ekspertus;
- parengti viešai prieinamą informaciją skirtą visuomenės susipažinimui su dezinformacija, bei pateikti būdus, kurie padėtų ją atpažinti ir išvengti;
- užtikrinti jau įtrauktų į krašto gynybą nevyriausybinų organizacijų veiklos tęstinumą ir, atsiradus poreikiui, sudaryti sąlygas naujų nevyriausybinų organizacijų įtraukimui bei jų supažindinimui su veikla, kuri yra galima taikos, ekstremaliųjų situacijų bei karinių konfliktų metu;
- siekti jaunų žmonių pilietinio ir politinio raštingumo stiprinimo. Skatiname Edukacinio technologijų centrą skaitmeniniame užduočių banke kurti užduotis, kurios interaktyviai pristatytų pilietinio pasipriešinimo aspektus, taip mažinant grėsmes nacionaliniam saugumui;
- reguliariai organizuoti pilietinio pasipriešinimo, civilinės saugos mokymus, taip užtikrinant, kad kuo didesnė visuomenės dalis įgytų reikiamų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių;

- individualius ugdymo poreikius turintiems jauniems žmonėms padėti sudaryti jų galimybes atitinkančias sąlygas dalyvauti nacionalinio saugumo ir krašto gynybos švietime.

LYTIŠKUMO UGDYMAS

Lytiškumo ugdymas išlieka jautria ir plačiai aptariama tema, todėl visuomenėje plinta dezinformacija, susijusi su lytiškumo ugdymu bendrojo lavinimo mokyklose. Neretai tai vyksta dėl lytiškumo ugdymo programų ir jų turinio ribojimo mokyklose – politinių sprendimų, ideologijos, švietimo sistemos spragų. Tai gali užkirsti kelią atviroms ir informuotoms diskusijoms apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei lyčių lygybę. Sociokultūriniai įpročiai ir dogmatiškos nuostatos taip pat prisideda prie šių temų vengimo ar ignoravimo. Katalikų bažnyčios, turinčios didelę įtaką visuomenės nuomonei ir švietimo srityje, nuostatos apie seksualumą ir lytiškumą gali būti prieštaringos ir sunkiau besikeičiančios priimant naujus požiūrius ir galimas praktikas lytiškumo ugdymo sklaidoje². Vis dėlto Lietuva yra sekuliari valstybė, todėl mūsų švietimas ir įstatymai yra grindžiami ne religiniais pagrindais, o teisiniu pamatu, mokslu bei fundamentaliomis žmogaus teisėmis.

- Lytiškumo ugdymo užsiėmimai turi būti vedami ne tik mokyklos socialinių pedagogų, bet ir šios srities specialistų, todėl siūlome sudaryti institucijų, lektorių ir pan. sąrašą, į kuriuos mokyklos galėtų kreiptis, norėdamos užtikrinti kokybiškesnį lytiškumo ugdymą mokiniams;
- toliau sistemingai ruošti / atnaujinti mokytojų kompetencijas šios temos sferoje;
- plėtoti gyvenimo įgūdžių programoje esamą lytiškumo ugdymo programos dalį, siekiant sudaryti sąlygas, jog mokiniai įgytų aktualias žinias šia tema;
- didinti prieinamumą jaunuoliams prie prevencinių paslaugų ir bendrosios higienos priemonių;

² Deimantė, R. (2023, birželis). Situacijos apžvalga. Kurk Lietuvai. Gauta iš <https://data.kurk.lt/wp-content/uploads/2023/06/Situacijos-apzvalga-Deimantes.pdf>

- įvertinti Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo daromą neigiamą įtaką visuminio lytiškumo ugdymo sklaidai ir atlikti atitinkamus pakeitimus;
- įpareigoti Lietuvos aukštąsias mokyklas ruošti lytiškumo ugdymo vykdytojus bei įtraukti lytiškumo ugdymo kursus į ugdymo programas, skirtas specialistams, tiesiogiai dirbantiems su vaikais ir jaunimu;
- paankstinti laiką, kada ugdymo procese yra pradedama kalbėti apie lytiškumo ugdymą su mokiniais.

KARJEROS UGDYMAS

Kokybiškas karjeros ugdymas suteikia mokiniams galimybę patiems kontroliuoti savo ateitį, suteikiant jiems priemones, kurių reikia, kad jie galėtų išsikelti tikslus ir priimti pagrįstus sprendimus. Į karjerą orientuotas švietimas suteikia mokiniams esminių įgūdžių, tokių kaip kritinis mąstymas, problemų sprendimas, bendravimas ir gebėjimas prisitaikyti - įgūdžių, kuriuos vertina kiekvienos pramonės šakos darbdaviai. Į karjerą orientuotas švietimas prisideda prie ekonomikos augimo, nes rengia kvalifikuotą darbo jėgą, atitinkančią įvairių sektorių poreikius, rengia mokinius darbo rinkos realijoms, įskaitant darbo paieškos procesą, gyvenimo aprašymo rašymą ir darbo pokalbio įgūdžius. LMS vykdyto tyrimo dėl mokiniams teikiamo karjeros ugdymo kokybės didžioji dalis respondentų (51,5 %) teigė, kad, jų manymu, karjeros ugdymui mokyklose nėra skiriama pakankamai dėmesio. Be to, dauguma apklausos respondentų (60,9 %) savo mokykloje teikiamą pagalbą (mokinio karjeros planavimo srityje) vertina iki 7 balų. LMS bei mokinių vertinimu kokybiškas paslaugas galima laikyti tas, kurios yra įvertinamos bent 8 balais. Mokiniai išreiškė poreikį aktyvesniam veiklų, susijusių su karjeros ugdymu, vykdymui (atskiros arba integruotos pamokos, susijusios su karjeros ugdymu, individualios konsultacijos ir pan.). Taip pat tik ketvirtadalis (25,3 %) atsakiusiųjų teigė, jog jų mokyklose yra teikiamos individualios

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

konsultacijos. Atsižvelgiant į srities aktualumą bei LMS atlikto tyrimo duomenis teikiami šie siūlymai:

- matome poreikį užtikrinti individualių bei viešų sertifikuotų karjeros ugdymo specialistų vedamų konsultacijų paslaugas mokyklose;
- sistemingai plėtoti ir skirti finansavimą karjeros ugdymo konsultantams mokyklose, siekiant didinti jų etatus;
- numatyti bei sistemingai kelti mokyklų karjeros ugdymo konsultantų kvalifikaciją bei kompetencijas;
- būtina rūpintis ir mokytojų profesine kvalifikacija, aktualios žinios susijusios su karjera turi būti suteikiamos ir pedagogams, kad tai jie galėtų įtraukti ir į savo pamokas;
- suteikinti bei centralizuotai pateikinti mokiniams aktualią informaciją karjeros ugdymo klausimais.

DIRBTINIS INTELEKTAS

Sparčiai besivystančios dirbtinio intelekto technologijos daro įtaką ne tik darbo rinkai, kitoms sritims, bet ir švietimui. Siekdami užtikrinti, kad švietimas apie dirbtinį intelektą neatsiliktu nuo nūdienos aktualijų, siūlome politinėms partijoms į savo rinkimų programas įtraukti šiuos tikslus:

- atnaujinti bendrojo ugdymo programas taip, kad mokiniai būtų tinkamai informuojami apie dirbtinio intelekto esmę, galimybes ir grėsmes, poveikį visuomenei atsižvelgiant į dirbtinio intelekto suvokimą šiuo metu;

- užtikrinti, kad pedagogams netrūktų žinių apie dirbtinio intelekto galimybes ir grėsmes, įskaitant galimybę panaudoti dirbtinį intelektą kuriant mokiniams skiriamas užduotis;
- į švietimą integruoti praktinį, saugų ir saikingą dirbtinio intelekto naudojimą, diferencijuojant skiriamas užduotis, naudojant dirbtinį intelektą kaip pagalbinę priemonę mokiniui ir pedagogui.

VIEŠOJO TRANSPORTO LENGVATA

LMS atkreipia dėmesį, jog aukštųjų mokyklų studentai, profesinių bei specializuotų mokyklų mokiniai – tokia pati socialinė grupė kaip dieninių bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai – gauna lengvatas, naudodamiesi tolimojo reguliaraus susisiekimo autobusais bei keleiviniais traukiniais. Pagal Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.192¹.1 straipsnį tėvai, turintys galimybę, privalo išlaikyti savo vaikus, sulaukusius pilnametystės, kurie mokosi pagal vidurinio ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti arba studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą ir yra ne vyresni negu 24 metų. Pasak LR transporto lengvatų įstatymo, tarp kitų asmenų grupių teisę įsigyti vienkartinį arba terminuotąjį vardinį važiavimo tolimojo reguliaraus susisiekimo autobusais bilietą su 50 proc. lengvata turi aukštųjų mokyklų studentai, studijuojantys pagal nuolatinę arba dieninę studijų formą, bei mokiniai, kurie mokosi pagal formaliojo profesinio bei specializuotų mokyklų mokymo programas. Remiantis šia informacija bei atsižvelgiant į lengvatų taikymo mokiniams poreikį, siekiame mažinti mokinių diskriminaciją, užtikrinant tolygių sąlygų sudarymą dieninių bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams, kadangi minėtieji asmenys priklauso tai pačiai socialinei grupei ir yra švietimo sistemos dalyviai, kurie turėtų gauti tokią pat 50 proc. lengvatą naudojantis viešuoju tarp miestiniu transportu. **Remdamasi tuo, LMS ragina atsižvelgti į Lietuvos mokinių interesą viešojo tarp miestinio transporto 50 proc. lengvatos mokiniams suteikimui**, kuris mažintų regioninę atskirtį tarp mokinių, pastarųjų diskriminaciją ir suteiktų didesnes galimybes prisidėti prie aplinkos taršos problemų sprendimo bei teigiamų įpročių formavimo.

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

ŠVIETIMO TARYBŲ ĮGALINIMAS

Švietimas iki šiol visada buvo ir yra viena aktualiausių politikos sričių ne tik nacionaliniu, bet ir savivaldos lygmeniu. Kokybiškas švietimo politikos įgyvendinimas taip pat priklauso ir nuo skirtingų socialinių grupių įtraukimo į procesus, atsižvelgimo į jų poreikius, interesus. LMS atkreipdama dėmesį, jog stokojama platesnio ir kokybiškesnio švietimo klausimų aptarimo bei skirtingų socialinių grupių, institucijų įtraukimo savivaldybės lygmeniu, ragina siekti LR Švietimo įstatymo 61 straipsnio pataisų, jog švietimo tarybos pradėtų veiklą visose Lietuvos savivaldybėse. Siekdami užtikrinti švietimo tarybų atsiradimą bei sudaryti galimybę visiems švietimo sistemos dalyviams diskutuoti, teikti pasiūlymus opiausias regiono švietimo klausimais, siūlome politinėms partijoms į savo rinkimų programas įtraukti šiuos tikslus:

- inicijuoti diskusijas ir įstatymo projekto teikimą dėl LR Švietimo įstatymo 61 straipsnio keitimo, siekiant įgalinti švietimo tarybų veiklą kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje;
- skatinti įtraukti mokinių, studentų, kitų jaunų žmonių grupių ir nevyriausybinų organizacijų atstovus į kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje veikiančių švietimo tarybų sudėtį, jog priimami sprendimai būtų grįsti demokratija, įtraukumu ir visapusiškomis galimybėmis formuoti regioninę švietimo politiką.

MOKINIŲ DALYVAUJAMASIS BIUDŽETAS

Mokinių dalyvaujamas biudžetas – demokratiškasis sprendimų priėmimo procesas, kuomet mokiniai siūlo idėjas ugdymo proceso priemonėms, viešųjų erdvių tobulinimui ar kitoms iniciatyvoms, už jas balsuoja ir išrenka labiausiai patikusias. Dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvos įgyvendinimo mokykloje tikslas – plėsti mokinių iniciatyvas, pilietiškumą, kūrybingumą, didinti mokinių įsitraukimą į mokyklos veiklas, kurti atvirą, pasitikėjimu grįstą sprendimų priėmimo kultūrą, skatinti bendrojo ugdymo įstaigas tvarkyti ir puoselėti viešąsias erdves, burti šių įstaigų

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

bendruomenes. Siekdami įgalinti šios formos veikimą ir plėtrą daugumoje Lietuvos savivaldybių, siūlome politinėms partijoms į savo rinkimų programas įtraukti šiuos tikslus:

- skatinti mokinių dalyvaujamojo biudžeto kaip finansinį mokinių raštingumą, bendruomeniškumą, įtraukumą ir demokratiniais procesais grįstą sprendimų priėmimą ugdančios formos atsiradimą Lietuvos mokyklose;
- inicijuoti pavyzdinio mokinių dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvos projektų atrankos aprašo ir finansavimo tvarkos parengimą nacionaliniu lygmeniu, kuriuo būtų remiamasi įgyvendinant mokinių dalyvaujamąjį biudžetą Lietuvos mokyklose;
- sukurti nacionalinę mokinių dalyvaujamojo biudžeto auditavimo sistemą ir socialinio poveikio vertinimą, siekiant skaidriai ir efektyviai taikyti šią neformalią ugdymosi formą, plėsti jos įgyvendinimą.

MOKINIŲ SAVIVALDA MOKYKLOJE

Per daugelį metų pakitusi mokinių savivaldos samprata neatitinka šiuo metu esančių vykdomosios valdžios paruoštų rekomendacijų. Pavyzdžiui, plačiai žinomame „Savivaldos gide“³ nurodoma, kad mokinių savivaldos institucija „dalyvauja rengiant mokyklos veiklos programą, planuojant mokyklos renginius“, kaip praktiniai pavyzdžiai yra pateikiami renginių organizavimo projektai ir nėra plačiai nurodoma, kaip mokinių savivalda turėtų vykdyti jaunimo politiką. Siekdami vystyti jaunimo politiką ir mokinių savivaldos reikšmę mokyklos lygmeniu, siūlome politinėms partijoms į savo rinkimų programas įtraukti šiuos tikslus:

- peržiūrėti ir atnaujinti rekomendacijas mokinių savivaldos veiklai, į šį procesą įtraukiant visas suinteresuotas šalis;

³ Bukavičkaitė, A., & Duoblys, G. (2014). Savivaldos gidas: mokinių savivaldos organizavimas ir vadyba mokyklose. [Elektroninis leidinys]. Ugdymo gidas. <https://duomenys.ugdome.lt/saugykla/2014/04/07/Agne-Bukavickaite-Girvydas-Duoblys.Savivaldos-gidas.Mokiniu-savivaldos-organizavimas-ir-vadyba-mokyklse.pdf>

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

- bendradarbiaujant su savivaldybėmis siekti, kad mokinių savivalda nevykdytų vien tik mokyklos renginių organizavimo ar kitų techninių funkcijų, o tikslingai atstovautų mokyklos mokinių bendruomenės interesams vykdant jaunimo politiką mokyklos lygmeniu, skatinti tokią švietėjiško tipo veiklą;
- teisiniu reguliavimu siekti, kad mokinių savivalda būtų sudaroma demokratinio principu, kad būtų išlaikomas mokinių savivaldos priimamų sprendimų legitimumas;
- įtraukti mokinių savivaldos kuratoriaus pareigybę į Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymą NR. ĮSAK-1407 „Dėl pareigybių, kurias atliekant darbas yra laikomas pedagoginiu, sąrašo patvirtinimo”.

TARPINIAI BRANDOS EGZAMINAI / KAUPIAMASIS VERTINIMAS

LMS skatina neatsisakyti kaupiamojo vertinimo idėjos, o toliau ją vystyti. Toks vertinimo modelis yra naudingas mokiniams, kadangi mokinių žinios yra vertinamos skirtingais protarpiais paskirstant mokymosi krūvį ir viskas nėra suvedama tik į galutinį egzaminą dvyliktoje klasėje.

Susiklosčiusi situacija dėl 2024 metais startavusių tarpinių brandos egzaminų yra nepasirengimo naujoms bendrojo ugdymo programoms pasekmė, o ne tarpinių egzaminų. Visgi, LMS, surinkusi dalies pirmuosius tarpinius brandos egzaminus laikusių vienuoliktokų nuomonę, pateikia šiuos pasiūlymus, kaip tarpiniai egzaminai galėtų būti organizuojami kokybiškiau, o mokiniai būtų kaip įmanoma objektyviau įvertinami:

- tarpinio egzamino dieną bei dieną prieš mokinius atleisti nuo pamokų;
- laikinąją perlaikymo sąlygą, kurios pagrindu leidžiama perlaikyti tarpinius brandos egzaminus, išlaikyti ir 2025 m. tarpinius egzaminus laikysiantiems vienuoliktokams;
- metinius pažymių vidurkius įtraukti į kaupiamąjį vertinimą, tačiau matome būtinybę užtikrinti vertinimo tolygumą visose mokyklose;

- užtikrinti, jog atitinkamo mokomojo dalyko specialistai turėtų svaresnį žodį rengiant egzaminų užduotis;
- atsisakyti privalomo matematikos egzamino reikalavimo stojant į aukštąsias mokyklas Lietuvoje arba mažinti egzamino išlaikymo kartelę.

PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ PREVENCIJA

1. Raginame dekriminalizuoti visų mažo kiekio narkotinių medžiagų disponavimą be tikslo platinti. Taip pat, skatiname remtis gerąja užsienio valstybių praktika siekiant empatiškos, racionalios, mokslu grįstais įrodymais vedamos narkotikų politikos klausimuose, kurie galėtų būti susiję su narkotinių medžiagų disponavimu, jų klasifikavimu ir galimu reguliavimu;
2. Siekiant efektyvinti ir plėsti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių įgyvendinimą Lietuvoje siūlome:
 - sukurti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų švietimo sektoriuje kokybės užtikrinimo (akreditavimo) sistemą;
 - sudaryti teisinės ir finansinės prielaidas, užtikrinančias psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybišką, tęstinį vykdymą visoms amžiaus grupėms ir prevencijos veiksmingumą;
 - sudaryti teisinės ir finansinės prielaidas didinti bendrojo ugdymo mokyklų mokinių įtraukimą į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programas;
 - sukurti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kompetencijų tobulinimo programą, siekiant užtikrinti nuolatinį specialistų, įgyvendinančių šias programas, kompetencijų kėlimą ir atnaujinimą;

- vykdyti tyrimus, sistemiškai analizuojančius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų įgyvendinimą Lietuvoje, jų kokybę, efektyvumą, skirtingų tikslinių grupių gyventojų įtraukimą ir kitas programų charakteristikas.
3. Siekiant užtikrinti ankstyvąją intervenciją ir priklausomybių nuo narkotinių medžiagų gydymą, skatiname:
- plėsti ankstyvosios intervencijos ir stacionarinės pagalbos centrų tinklą regionuose;
 - pirminiame asmens sveikatos paslaugų lygmenyje įdiegti trumposios intervencijos metodą narkotines medžiagas vartojantiems asmenims;
 - didinti informacijos apie narkotinių medžiagų vartojimo ankstyvąją intervenciją sklaidą tėvams bei patiems jaunuoliams;
 - didinti pakaitinio gydymo teikimo aprėptį ir užtikrinti vidutinės pakaitinio gydymo teikimo aprėpties apatinę ribą (40 %) pagal Pasaulinės sveikatos organizacijos rekomendacijas⁴;
 - teikti individualizuotą stacionarinę pagalbą vaikams ir jaunuoliams.
4. Įgyvendinant narkotinių medžiagų vartojimo žalos mažinimo programas, skatiname:
- siekiant sumažinti su švirkščiamųjų narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimu ne gydymo tikslu susijusį infekcijų plitimą, užtikrinti kokybiškas žemo slenksčio paslaugų centrų teikiamas paslaugas ir jų adekvatų finansavimą;
 - pagal Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro rekomendacijas užtikrinti, kad Lietuvoje būtų pasiekiamos opioidų perdozavimo mirčių mažinimo intervencijos.

⁴ Pasaulio sveikatos organizacija. (2023). Pasaulinė ataskaita apie diabetą 2023 m. Ženeva: Pasaulio sveikatos organizacija. Gauta iš https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/208825/9789241549684_eng.pdf?sequence=1

PSIČIKOS SVEIKATA

1. Didinti gyventojų psichikos sveikatos raštingumą ir psichologinį atsparumą, skatinti visuomenės sąmoningumą ir savitarpio pagalbą:
 - mažinti psichikos sveikatos stigmą ir diskriminaciją, investuojant į visuomenės psichikos sveikatos raštingumą, komunikuojant apie emocijų atpažinimą ir išreiškimą, padedant atpažinti ir normalizuoti reakcijas į aplink iškylančias krizines situacijas, stiprinant visuomenės solidarumo bei bendruomeniškumo jausmą⁵;
 - stiprinti su visuomene dirbančių asmenų gebėjimus atpažinti pirminius psichikos sveikatos sutrikimų rizikos ženklus, teikti pirmąją psichologinę pagalbą ir palydėti iki specializuotos pagalbos, jei tai yra reikalinga⁶;
 - siekti, jog kiekvienoje bendruomenėje atsirastų asmenys, pasirengę ir galintys teikti pirmąją psichologinę pagalbą kitiems bendruomenės nariams. Į parengimą svarbu įtraukti ne tik gydytojus ir medicinos specialistus, bet ir mokytojus, dvasininkus, valstybės tarnautojus, statutinius pareigūnus, savanorius, bendruomenių lyderius ir kt.
2. Mokykla turėtų būti draugiškos, palaikančios ir kūrybingos bendruomenės pavyzdžiu, kuri kreipia dėmesį ne tik į mokymosi rezultatus, bet ir mokyklos bendruomenės psichologinę savijautą tiek fizinėje, tiek internetinėje erdvėje:
 - švietimo sistema turi atkreipti didesnę dėmesį į mokinių, mokytojų ir kito mokyklos personalo psichikos sveikatą, psichikos sveikatos raštingumą, ugdyti savitarpio pagalbos supratimą, užtikrinti galimybes mokyklos personalui ir mokiniams nuo

⁵ Mental health Europe rekomendacija (angl. „Tackle stigma and discrimination by investing in mental health literacy“), Key long-term challenges and opportunities for mental health in the aftermath of COVID-19, 2020. Internetinė prieiga: <https://www.mhe-sme.org/wp-content/uploads/2020/06/MHE-COVID-19-position-paper_062020.pdf>

⁶ Jungtinės Tautos, Addressing Mental Health and Psychosocial Aspects of COVID-19 Outbreak, 2020. Internetinė prieiga: <<https://interagencystandingcommittee.org/iasc-reference-group-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings/interim-briefing-note-addressing-mental-health-and-psychosocial-aspects-covid-19-outbreak>>

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

pradinių klasių gauti savalaikę pirmąją psichologinę pagalbą užtikrinti nuolatinį specialistų kompetencijų kėlimą bei mokyklos bendruomenės informavimą apie psichologo teikiamas paslaugas, jų poreikį ir naudą gyvenime;

- būtina diegti vieningus nacionalinio lygmens kokybės standartus socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo bei prevencinėms programoms;
- inicijuoti nacionalinio lygmens programų akreditavimo procesus ir išorinius kokybės bei poveikio vertinimus;
- dalinai dengti šeimos / mokinio išlaidas psichologo paslaugoms, jeigu švietimo įstaiga negali užtikrinti prieinamumo kreiptis į mokyklos psichologo.

MOKINIŲ ĮGALINIMAS SAVIVALDOS LYGMENIU

Mokiniam kaip interesų grupei, kuri neretai susiduria tik su jiems būdinga problematika įvairiose gyvenimo srityse, yra būtina užtikrinti tinkamas sąlygas būti realiai išgirstiems, kreipti atitinkamus sprendimus jiems tinkama linkme, veikti patiems susikuriant sprendimus ar užtikrinant reikalingą savipagalbą. Mokinių interesų grupei svarbu įgyti daugiau politinio svorio valstybės veikloje, politinių institucijų darbotvarkes pildant labiau į mokinį orientuotais klausimais bei ugdant įprotį aktyviai dalyvauti valstybės gyvenime.

- suteikti asmenims nuo 16 metų teisę balsuoti LR Savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose;
- užtikrinti reikalingą teisinį reguliavimą sudarant sąlygas šešioliką metų turintiems asmenimis tapti jaunimo nevyriausybinėse organizacijose vadovais.

LMS Prezidentas

Jonas Trumpa

Asociacija

Tel. +370 688 54838

Įm. kodas 191972732

Konstitucijos pr. 25,

El. p. lms@moksleiviai.lt

A. s. LT84 7044 0600 0136 9875

LT-08105 Vilnius

www.moksleiviai.lt

AB SEB bankas, b. k. 70440